

Krikščioniškos demokratinės minties formavimas

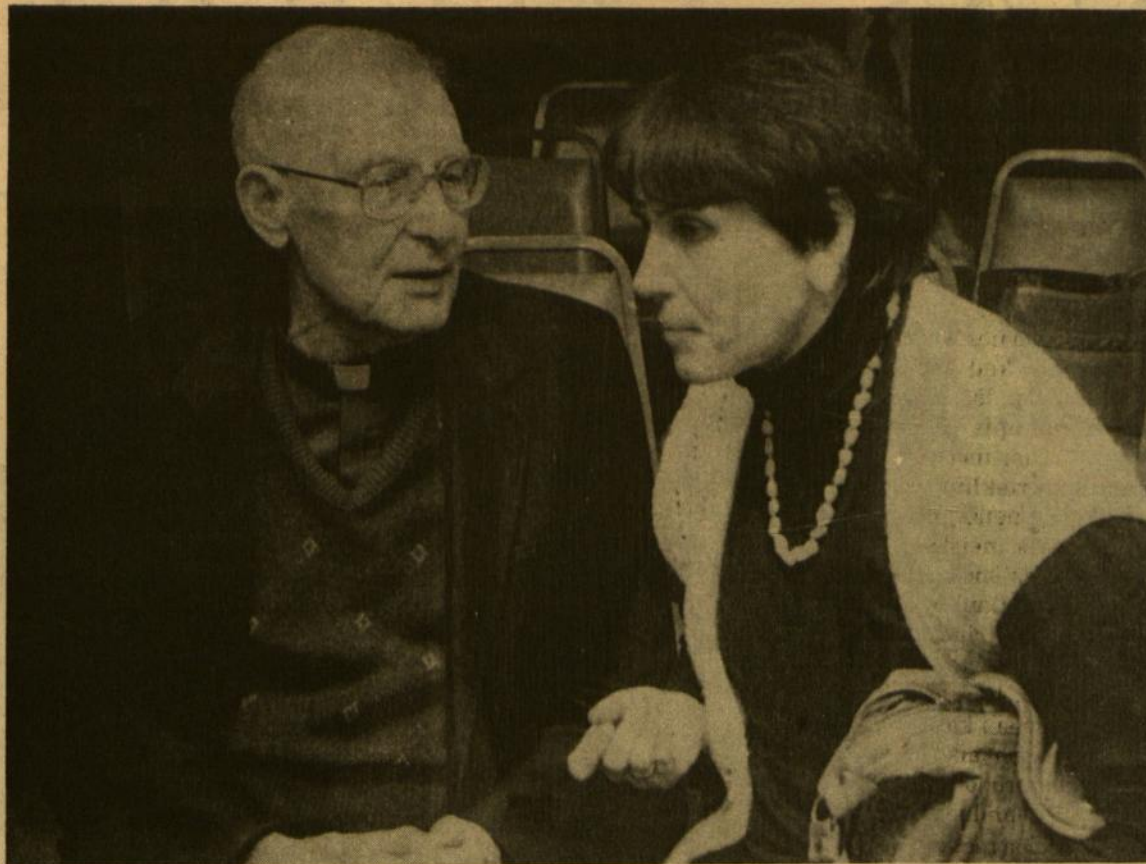
(Atkelta iš 1 psl.)

zempliorių tiražu, šiais metais *Caritas* tiražas sudaro tik apie 6 tūkstančius egzempliorių. Tai yra realus žurnalo santykis su savo skaitytojais, turint galvoje, kad daugiausia jis platinamas per „Caritas“ skyrius, išskirusius visuose Lietuvos rajonuose (prenumerata – 1,000 prenumeratorių – tesudaro mažąją tiražo dalį). Savo tematika *Caritas* yra pasaulietiškesnis už *Katalikų pasaulį*, bet, man rodos, jis daugiau laimėtų stengdamasis atgauti prieškarinio katalikiško *Moters* žurnalo pozicijas. Šiuo metu Lietuvoje einantis žurnalas *Moters* yra ta pati *Tarybinė moteris*, turėjusi savo metu didžiausią – pusės milijono – tiražą. *Moters* redakcijos darbuotojos, kaip ir žurnalo turinys, išliko nepakitę būtent savo pluralistinių idėjų, o tiksliau, jokių idėjų nebuvimo prasme.

Katalikiškas žurnalas, skirtas moterims, be abejo, turėtų tvirtą pasaulėžiūrą, staburą, propaguoti krikščioniškas vertybes, ypač šeimos, švietimo, auklėjimo srityse. Lietuvoje šiuo požiūriu yra palaida bala, kitaip tariant, neegzistuoja jokia vertybių skalė, nėra jokių pozityvių programų, o, pavyzdžiui, tautinės mokyklos programa, eskaluota pirmaisiais Atgimimo metais Kultūros ir švietimo ministerijoje, sprogė kaip muilo burbulas. Dabar prie Atviro Lietuvos fondo kuriama programa „Švietimas Lietuvos ateitį“ neturi nieko bendro nei su tautiškumu, nei su katalikybe, t.y. su nepriklausomos Lietuvos valstybės švietimo tradicija. Veikia tai yra liberalistinių laicistinių programų ir tezių mišinys. Taigi *Caritas*, išėjęs iš siauresnių Federacijos apibrėžtų rėmų į daugybe aktualijų perpildytą mūsų gyvenimą, galėtų tapti katalikiškos pasaulėžiūros skaitytojų, labiausiai moteris ir šeimas, vienijančiu leidiniu.

Verta atskirti sustoti ties laikraščiu *XXI amžius*, kuris 1990 metų rugsėjį pradėjo eiti Kaune, kaip Lietuvos katalikų mokslo akademijos Kauno skyriaus leidinys. Iš pat pradžių jis susilaukė kontroversiškų vertinimų ir Lietuvoje, ir kiek žinau, išsvijijoje. Įdomumo dėlei galiu pridurti, kad jis nepatyrė tokio tiražo ūolio, kaip aukščiausias minties žurnalas. Prieš penkerius metus jo tiražas siekė 8-9 tūkstančius, dabar – apie 5 tūkstančius egzempliorių. Šis laikraštis pavadintas Lietuvos katalikų laikraščiu ir nepabūsta bet kuria proga pabrėžti, kad jis vienintelis toks esąs – katalikų. Daugeliui jo vertintojų didelį smalsumą sukėlė jau pats pavadinimas *XXI amžius*. Iš tikrųjų čia nebūtu nieko blogo, jei ne visiems žinoma šio pavadinimo priešistorė. Vyresnioji karta puikiai mena prieš karą ėjusį *XX amžių* – katalikišką dienraštį, aukšto lygio, stiprių intelektualų neokatalikų leidžiamą laikraštį, kuris savo tiražu nukonkuravo ir oficialią *Lietuvos aidą*, ir kitus laikraščius. Tai buvo tiems laikams modernaus turinio ir tokios pat formos leidinys, konkuruojantis su kitais informacijos operatyvumu, jos atranka, leidėjų pozicijos aiškumu, tekstų parengimo profesionalumu.

Iš *XXI amžiaus* lauktume to paties, ir dar daugiau, nes pavadinimas projektuoja į ateitį. Pavadinimas įpareigoja ne tik sekti savo garsiojo pirmtako tradicija, bet ir pranokti visus kitus laikraščius. O iš tikrųjų *XXI amžius* su savo pavadinimu atsiduria, švelniai tariant, komiškoje situacijoje. Iš kurgi jam imti žurnalistinių pajėgų meistriškumui, jei redakcijoje žurnalistais dirba tik pora žmonių, ir tie patys be žurnalistinio ar filologinio pasirodimo? Kurgi jam galytės su neokomunistiniais spaudos lyderiais,

Du Lietuvos katalikų spaudos darbuotojai: Ateities savaitgalio metu, lapkričio 5 dieną, Ateitinių namuose, Lemont'e, kalbasi „Dienovidžio“ redaktorė Aldona Žemaitytė su prelatu Juozu Prunskiu, prieškarinės

Nepriklausomos Lietuvos „XX amžius“ redakcinio kolektyvo nariu, tolimesnį savo gyvenimą skyrusiu išsvijojus katalikiškai spaudai.

Jono Kuprio nuotrauka

kurie sėkmingai išplėvė kompartijos ir komjaunimo pinigų, rinktus keletą dešimtmečių! Vargšas *XXI amžius!* Man nuosirdžiai gailla jo redaktoriaus ir kitų darbuotojų, kurie atkakliai, net kažkaip niauriai, iriasi į priekį visuotinėje finansinių ir intelektualinių nepriklausomybės jūroje. Pagirtinas jų atkaklumas, bet negalima nematyti, kad laikraštis nei atspindi visų Lietuvos katalikų lūkesčių (pavyzdžiui, inteligentui jo į rankas neįkiši), nei susepia operatyviai painformuoti savo skaitytojus apie pasaulinius įvykius, vykstančius Katalikų Bažnyčioje. Anot redaktoriaus, laikraščio uždavinys – formuoti katalikišką bendruomenę. Ta prasme, jis ir pasiekia savo tikslą, nors, reikia pripažinti, tik iš dalies. Pavyzdžiui, daugelio kaimų parapijų kunigams laikraštis pateikia medžiagos jų pamokslams. O ir skaitytojai yra tie, kurie iš tikrųjų išlaikė katalikiškos bendruomenės branduolį sovietinio ateizmo siautėjimo laikais. Daugiausia tai kaimo žmonės – atkaklūs, užsišpyrę, nepasidavę ateizmo pranašų bauginimams, bet pakankamai konservatyvūs Bažnyčios povatikaninio atnaujinimo atžvilgiu. Laikraštis ta prasme galėtų būti jo mentaliteto kėlėjas ir lavintojas. Bet... tada jis pirmiausia turi susirūpinti ne tik spaudos, bet ir idėjų pateikimo formos kokybę. Kol kas iš *XXI amžiaus* šito per drąsų reikalauti.

1990 metais pasirodė ir Lietuvos krikščionių demokratų partijos laikraštis *Apžvalga*, užprogramuotas leisti 12-13 tūkstančių egzempliorių tiražu (tiek maždaug yra partijos narių). Šiuo metu jo tiražas sudaro apie 6 tūkstančius egzempliorių, vadinausi, net reikalavimas, kad kiekvienas partijos narys skaitytų šį leidinį, nevykdomas. Vienu metu *Apžvalgos* redaktorė teko būti net šio pranešimo autorei, bet aš turėjau bent kiek kitokią viziją, negu dabartiniai redaktoriai. Vis dėlto reikia pasakyti, kad leidinio turinys ir forma – tai redaktoriaus idėjų ir pasirengimo ją realizuoti atspindys, nors laikraščio ar žurnalo gamybos kolektyviškumo jokiais būdais nuneigsi.

Apžvalga ir *XXI amžių* vienu metu redagavo tas pats asmuo, ir tai abiem laikraščiams uždėjo vienodumo antspaudą. Reiklesni ir kritiškesni skaitytojai įvertindavo trumpai drūtai: per daug bažnytiška, zakristija kvepia... Iš tikrųjų redaktoriai elgėsi negudriai ta prasme, kad orientavosi tik į tikinčiąją visuomenės dalį, o tas tikėjimas buvo specifinis: per pusę amžiaus Bažnyčios moky-

mas ir filosofija Vakaruose nukeliavo į priekį labai toli, o sovietų okupuotoje Lietuvoje, kurios nepasiekdavo pasaulio modernėjimo nei rašytiniai, nei žodiniai šaltiniai (išskyrus be galo trukdomus klausytis „Amerikos balsą“ ir „Vatikano radiją“), laikas tarsi sustoję vietoje. Prasidėjus Atgimimui, pastebime itin keistą reiškinį: apie Bažnyčią (ir institucinę, ir pastato prasme) ėmė sukintis sužalotos psichikos žmonės, siūlantys savo paslaugas arba kaip katechetai, arba kaip katalikiškų leidinių autoriai. Tokių žmonių mąstymo ir rašymo stilius – perdėta egzaltacija, jausmingumas, mistiškumas, perteikiamas primityvoka forma. Šių autorių tiesiog reikia saugotis, kaip kompromituojančių leidinį, kad jis nepradėtų kvepėti zakristija.

Grįžtu prie *Apžvalgos*. Dabartinė jos redaktorė (ji kartu redaguoja ir ketvirtinį almanachą *Tėvynės sargas*) savo leidybos programoje skelbia, kad krikščionių demokratų partijos leidinių tikslas: „šviesti krikščioniškos demokratijos idėjas, formuoti krikščionių požiūrį į politiką, ekonomiką, kultūrą“. Tai labai gražūs, kilnūs ir prasmingi tikslai. Dieve padėk, juos tesėti. Tačiau tikrovėje *Apžvalga* neišvengia temų ir autorių siaurumo, to kas iš *XXI amžiaus* šito per drąsų reikalauti.

Ateities savaitgalio metu, lapkričio 5 dieną, Ateitinių namuose, Lemont'e: dr. Kazys Ambrozaitis, Lietuvos ambasadorius Pietų Amerikos valstybėms dr. Vytautas Dambra, vienas iš rengėjų.

autorai rašė arba gana lėkštai ir paviršutiniškai tyčpa iš krikščionių demokratų renginių periferijoje, arba nuobodžiu, teoretiniu išvedžiojimų stiliumi, kuris neįkandamas pastoviam *Apžvalgos* skaitytojui. Neturėdama redakcinę *Apžvalgos* rėmimą, buvo nepaskaitoma būtent dėl to pernelyg „sumokslinto“ stiliaus (nuolatinis politėkos, t.y. tos skilties, apžvalgininkas yra turbūt visiems čia gerai pažįstamas E. Vareikis), kuris tik vėliausiuose numeruose pradėjo išsilukštenti iš nuobodu paskaitiškumo ir įgauti daugiau žmogiškumo gyvybės ir šilumos.

Krikščionių demokratų partijos leidiniui reikės dar gerokai pasitempti, norint pritraukti kuo platesnį skaitytojų ratą, ypač artėjant Seimo rinkimams. Pirmoji sąlyga – aprepti kuo daugiau ir aktualiesiems temų, turėti pastovias rubrikas, pastovius apžvalgininkus ir komentatorius, reikšmingai išsakyti partijos nuomonę įvairiais klausimais, ypač atsiliepiant į aktualijas. Žinoma, krikščioniškos demokratijos norėtų turėti ir savo dienraštį, bet tai, ko gero, dar beveik neįgyvendinamas dalykas. Norint nušviesti visapusiškiau kad ir partijos gyvenimą, reikia laikytis gana pastovios sistemos ir atkakliai ieškoti autoritetingų autorių.

Sunkiausia man bus kalbėti apie savo laikraštį, t.y. *Dienovidį*. Tie, kurie jį pastoviai skaito, turbūt pastebėjo, kad jame vyruoja griežta teminė struktūra,

suskirstyta rubrikomis, ir tos rubrikos puslapiuose turi savo aiškia ir nuolatinę vietą. *Dienovidis* gal kai ką stebina temų įvairove, bet redakcija mano, kad ją diktuoja pats gyvenimas. Užsiėmęs būti tautišku ir katalikišku, laikraštis orientuojasi į kultūros problematiką, t.y. įvairius politikos, ekonomikos, verslo, socialinio gyvenimo reiškinius matu per kultūros ir moralės prizmę. Kitas jo skiriamasis bruožas – pastovi draugystė su išsviją arba, kaip derėtų sakyti, Vakarų tremtiniais. Prisipažinsiu, kad aš, kaip redaktorė, mokiausi, tegul ir nesisteningai, nes tai sistemai susidaryti nebuvo sąlygų, iš priekario, t.y. Nepriklausomybės laikų spaudos (ir didžiausią įtaką čia man darė *Naujoji Romuva*, nors nedaug jos egzempliorių pakliuvo į rankas), ir iš susitikimų su išsvijojus atstovais, iš jos leidinių, pasiekusių Lietuvą jau Atgimimo metais. Dr. Česlovo Laurinavičiaus straipsnį apie Prano Čepėno istorinius darbus ir iškilmių nuotrauką išspausdino *Kauno diena*.

Pranas Čepėnas gimė 1899 m. balandžio 4 d. Veleikių kaime, Daugailių valsčiuje, Utenos apskrityje. Baigęs Šiaulių gimnaziją ir atitarnavęs Lietuvos kariuomenėje, studijavo istoriją Lietuvos universiteto humanitarinių mokslų fakultete. Kelerius metus mokytojavo Kauno pradžios mokyklose ir taip pat Vinco Kudirkos liaudies universitete bei dr. J. Tumėno brandos atstatauti gauti kursuose. Nuo 1940 iki 1944 metų buvo Vilniaus universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto visuotinės istorijos katedros vyresnysis asistentas, o nuo 1946 iki 1949 metų lektorius Pabaltijaukštyn, pernai pasiekė beveik septynis tūkstančius, o šiemet dėl katastrofiškai didėjančių žmonių nusiskurdimo tiražas vėl kiek nukrito. Bet jau yra pastovių skaitytojų ratas, kurie be *Dienovidžio* neišsivaizduoja savo gyvenimo.

Kokias tendencijas pastebiu, organizuodamas tekstus ir burdamas *Dienovidžio* autorius? Pamažu formuojasi naujoji inteligentija, iš sovietmečiu, matyt, visai nesireiškusių žmonių. Pavyzdžiui, iš Kauno technologijos universiteto politinius tekstus pradėjo aktyviai rašyti technikos daktaras Kazys Blaževičius, nepaprastai vertingai aktualius krikščioniškus ir liberalizmo sankirtos aspektus jau kelintą kartą nagrinėja vilnietis filosofas Alfonsas Vaišvila, universiteto dėstytojas Algis Kasperavičius, Arūnas Vyžintas ir kiti. Turbūt nereikia plačiau pristatyti *Dienovidžio* nuolatinio politikos komentatoriaus Egidijaus Borkio, t.y. Daliaus Stanciko, kuris turi tikrą Dievo dovana – analitinį protą ir talentingą ranką. Visuomet ryškūs dr. Vytauto Kubiliaus, Broniaus Kuzmicko, Vytautės Žilinskaitės, Gražinos Matiekaitės, na ir profesoriaus Vytauto Landsbergio tekstai. Nenoriu čia leisti ir plačias lankas, bet turiu pažymėti, kad net tie autoriai, kurie anksčiau nenorėjo rodytis viešumoje (gal nedrįso, gal bijojo), dabar ėmė aktyviai dalyvauti formuojant krikščionišką ir demokratišką mintį. Na, o tokie profesoriai kaip Zigmantas Zinkevičius, Antanas Tyla arba architektas Napolis Kitkauskas priklauso Lietuvos katalikų mokslo akademijai ir su *Dienovidžiu* yra nuo pirmųjų jo pasirodymo dienų. Beje, būtų galima atskirai kalbėti apie LKMA ir *Dienovidžio* santykius, bet tai būtų kito pranešimo tema. Šiaip ar taip laikraštis jau turi savo autorius, savo skaitytojus, savo stilių, ir jį išrauti iš poatgimimines spaudos istorijos būtų nelengva. Jo egzistavimą dabar galima nutraukti arba brutalia prievarta, arba visiškai finansiniu užsmagimu. Bet aš tikiuosi, kad antruoju atve-

Lietuvos istorikas Pranas Čepėnas (1899–1980)

Istorikas Pranas Čepėnas mirė 1980 m. spalio 3 d. Worcester, Massachusetts. Jo mirties penkiolikos metų sukaktis buvo prisiminta Lietuvoje, Kaune. Ta proga prie namo Vydūno al. 61 buvo atidengta memorialinė lentelė, kurioje pažymėta: „šiam name 1932-1944 m. gyveno istorikas, visuomenės veikėjas, Lietuvių enciklopedijos redaktorius Pranas Čepėnas.“ Per iškilmes kalbėjo istorikas dr. Česlovas Laurinavičius, Kauno miesto atstovai – dėstytojas A. Dručkus ir kultūros skyriaus atstovė, giedotoja Šv. Antano bažnyčios choras. Lentą pašventino ir giminių vardu kalbėjo kun. Juozas Čepėnas, velionio brolelis. Po to, susirinkusieji dalyvavo iškilmingose šv. Mišiose Šv. Antano bažnyčioje. Dr. Česlovo Laurinavičiaus straipsnį apie Prano Čepėno istorinius darbus ir iškilmių nuotrauką išspausdino *Kauno diena*.

Pranas Čepėnas gimė 1899 m. balandžio 4 d. Veleikių kaime, Daugailių valsčiuje, Utenos apskrityje. Baigęs Šiaulių gimnaziją ir atitarnavęs Lietuvos kariuomenėje, studijavo istoriją Lietuvos universiteto humanitarinių mokslų fakultete. Kelerius metus mokytojavo Kauno pradžios mokyklose ir taip pat Vinco Kudirkos liaudies universitete bei dr. J. Tumėno brandos atstatauti gauti kursuose. Nuo 1940 iki 1944 metų buvo Vilniaus universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto visuotinės istorijos katedros vyresnysis asistentas, o nuo 1946 iki 1949 metų lektorius Pabaltijaukštyn, pernai pasiekė beveik septynis tūkstančius, o šiemet dėl katastrofiškai didėjančių žmonių nusiskurdimo tiražas vėl kiek nukrito. Bet jau yra pastovių skaitytojų ratas, kurie be *Dienovidžio* neišsivaizduoja savo gyvenimo.

Kokias tendencijas pastebiu, organizuodamas tekstus ir burdamas *Dienovidžio* autorius? Pamažu formuojasi naujoji inteligentija, iš sovietmečiu, matyt, visai nesireiškusių žmonių. Pavyzdžiui, iš Kauno technologijos universiteto politinius tekstus pradėjo aktyviai rašyti technikos daktaras Kazys Blaževičius, nepaprastai vertingai aktualius krikščioniškus ir liberalizmo sankirtos aspektus jau kelintą kartą nagrinėja vilnietis filosofas Alfonsas Vaišvila, universiteto dėstytojas Algis Kasperavičius, Arūnas Vyžintas ir kiti. Turbūt nereikia plačiau pristatyti *Dienovidžio* nuolatinio politikos komentatoriaus Egidijaus Borkio, t.y. Daliaus Stanciko, kuris turi tikrą Dievo dovana – analitinį protą ir talentingą ranką. Visuomet ryškūs dr. Vytauto Kubiliaus, Broniaus Kuzmicko, Vytautės Žilinskaitės, Gražinos Matiekaitės, na ir profesoriaus Vytauto Landsbergio tekstai. Nenoriu čia leisti ir plačias lankas, bet turiu pažymėti, kad net tie autoriai, kurie anksčiau nenorėjo rodytis viešumoje (gal nedrįso, gal bijojo), dabar ėmė aktyviai dalyvauti formuojant krikščionišką ir demokratišką mintį. Na, o tokie profesoriai kaip Zigmantas Zinkevičius, Antanas Tyla arba architektas Napolis Kitkauskas priklauso Lietuvos katalikų mokslo akademijai ir su *Dienovidžiu* yra nuo pirmųjų jo pasirodymo dienų. Beje, būtų galima atskirai kalbėti apie LKMA ir *Dienovidžio* santykius, bet tai būtų kito pranešimo tema. Šiaip ar taip laikraštis jau turi savo autorius, savo skaitytojus, savo stilių, ir jį išrauti iš poatgimimines spaudos istorijos būtų nelengva. Jo egzistavimą dabar galima nutraukti arba brutalia prievarta, arba visiškai finansiniu užsmagimu. Bet aš tikiuosi, kad antruoju atve-

Pranas Čepėnas

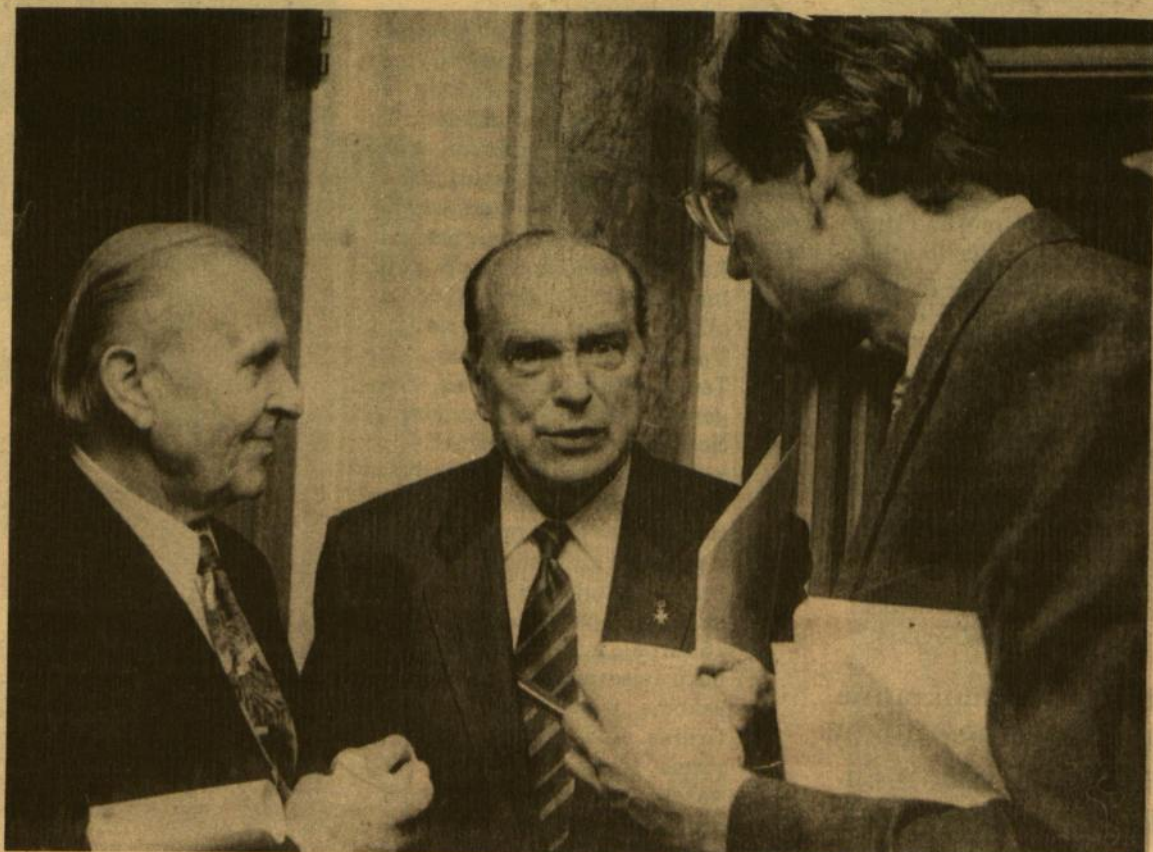
jo universitete, Vokietijoje.

Didelę savo gyvenimo dalį Pranas Čepėnas paskyrė darbui enciklopedijoje; 1931-1940 metais buvo *Lietuviškosios enciklopedijos* sekretorius, o 1940-1944 metais vienas jos redaktorių. Gyvendamas JAV 1953-1967 metais buvo vienas iš *Lietuvių enciklopedijos* redaktorių. Taip pat rašė lietuvių spaudoje ir redagavo nemažai knygų, kaip *Lietuvos universitetas* (1971), Kazio Aliušausko veikalas *Kavos dėl Lietuvos nepriklausomybės* (1972). Du tomai jo *Naujųjų laikų Lietuvos istorijos* pasirodė 1977 ir 1986 metais, išleisti Dr. Kazio Griniaus fonda.

Prano Čepėno veiklą žymintys eksponatai taip pat yra rodomi Daugailių mokykloje veikiančiame kraštiečių muziejuje, gražiai vedamame mokytojos Ritos Jurkevičienės.

ju neapleis Dievas ir Jūs, mieli tautiečiai, savo prenumerata ir savo aukomis, nes tik Jūs dėka *Dienovidis* egzistuoja iki šios dienos. Be Jūsų pasiryžimo jį palaikyti, laikraščio jau nebūtų buvę. Nuosirdžiausias ačiū Jums! Norėčiau dar sustoti ties intelektualiaisiais, jei taip galima pavadinti, katalikų spaudos leidiniais: mėnesiniu žurnalu *Naujasis židinys* – *Aidai* ir ketvirtiniu (o kartais ir retesniu) religijos, filosofijos, meno leidiniu *Logos*. Pasiziūrėkime į šių leidinių padėtį mūsų katalikiškoje spaudoje. *Naujojo židinio* tiražas 1990 metais buvo 10 tūkstančių egzempliorių, šiais metais – 1,200. Kas čia atsitiko, kad leidėjai, panorę atgaivinti prieškarinio *Židinio*, skirto inteligentijai ir akademiniam jaunimui, tradiciją krikščionišku žvilgsniu žiūrėti į meną, kultūrą, Bažnyčios istoriją, teturi tik tiek skaitytojų? Atsakymą duoda jie patys, išsireiškę, kad „pradėjom leisti žurnalą neegzistuojančiai visuomenei, bet ji leisdami gal padėsim jam atsirasti“. O tai reiškia, kad tekstų turinys ir atranka buvo iškelta aukšta reiklumo kartelė. Norėdami apsisvalyti nuo tekstų šiukšlių, leidėjai tam tikra prasme apsvilė ir nuo skaitytojų. Pasiekę teksto kokybės sterilumo, jie uždarė duris daugeliui autorių, kurie neįstengia išvengti teksto kokybės ir redakcijos reikalavimų kompetencijos barjero. Bet to paties neišvengia ir skaitytojai, taigi prasideda užburtas ratas. Redaktoriai gali save raminti nebent tuo, kad jie išsiugdys autorių ir skaitytojų iš jaunimo, t.y. žurnalą skaitys ir jam rašys būsimųjų Lietuvos inteligentija. Bet aš manau, kad katalikiškai inteligentijai jau šiandien reikia žurnalo, ir truputį apmaudu, kad tų pranciškonų leisti *Aidai* tarsi ištirpo *Naujojo židinio* struktūroje ir reikalavimuose. *Aidų* nebeliko, *Židinys* tarnauja tik grupelėi intelektualų, nors negali nesizavėti redaktorių pastangomis kurti aukštųjų sferų leidinį.

(Nukelta į 4 psl.)

Ateities savaitgalio metu, lapkričio 5 dieną, Ateitinių namuose, Lemont'e: dr. Kazys Ambrozaitis, Lietuvos ambasadorius Pietų Amerikos valstybėms dr. Vytautas Dambra, vienas iš rengėjų.

brava, vienas iš savaitgalio paskaitininkų, dr. Vytautas Narutis, vienas iš rengėjų.

Jono Kuprio nuotrauka

Knygos, poezija ir balzamas

(Išpūdžiai iš Poetinio Druskininkų Rudens)

KESTUTIS KEBLYS

Buvo tai Druskininkuose ir buvo senokai. Bet spalio 20-21 dienų išpūdžiai dar gyvi, dar žiemos sniegų neužpūsti.

Štai sėdime patogiose, teatrinėse kėdėse Druskininkų Kultūros centro vestibulyje (koks ten vestibulis — erdvi, šviesi salė, ir viskas) ir laukiame, kol viską pradės Kornelijus Platelis (pavarde reikėtų rašyti su viena didele ir trimis mažomis „p“: Platelis — poetas — publicistas — politikas). Be jo prie šnekėtojų stalo šešelyje slypi dar du veidai: Vytauto Rubavičiaus ir Liudviko Jakimavičiaus. Šešelyje, nes už jų nugaros didžiuliai langai, stačiai stiklo siena, o lauke su rudens debesimis kavonėm žaidžia popietės saulė. Už stiklų matai medžius su paskutiniais geltonais lapais, praeivius Čiurlionio gatvėje, o tarp jų viduriu grindinio zigzaguojančius du poetus, regimai nesulaukusius šnektų pradžių ir truputį pagreitinusius laiko slinkti į smagų vakarą.

Puikus scenovaizdis tradiciniam renginiui, kuris vadinasi Poetinis Druskininkų Ruduo. Jis vyksta „čia“ ar tik ne dešimta kartą.

Anksčiau manydavau, kad tie Druskininkų rudens tai tik poetų susibėgimas, paūliojimas gausioji poezijos siaustų. Bet, pasirodė, kad ne vien tik poezija, kad čia lyg ir minikonferencija (mes sakytume: studijų savaitgalis), pasiūnekėjimas apie bendrus literatūros ir kultūros rūpesčius.

Druskininkų savivaldybės vicemeras Platelis pagaliau pradeda — jis vyriausias organizatorius, sumanytojas, vedėjas ir ašis, kuri tuos rudens suka. Kalba jis ramiai, dalykiškai, be jokių oracinių mandrybių, aiškiai nesitenigia poezijos siaustų, kad jis čia ne tik svarbiausias, bet ir gauriausias. Pasako, kas bus, išdėsto visas žaidimo taisykles, išvardina renginio mecenatus, ir viskas. O tada prasideda rimtas kalbėjimas vardu „Metų knygos ir literatūros procesas“.

Sakau „kalbėjimas“, nes tai nebuvo nei paskaita, nei simpoziumas. Paprasčiausiai, priekyje sėdintis Rubavičius pakvietė jauną, gražią mergaitę trumpam pranešimui. Pasirodė, kai tai buvo Renata Šerelytė, neseniai išleidusi pirmą savo prozos knygutę. (Daug kuo rizikuodamas, drįstų tvirtinti, kad jei mūsų Algirdas Landsbergis save vadindavo didžiausiu lietuvių rašytoju, tai Šerelytė lengvai galės save vadinti gražiausia lietuvių beletriste.) Šerelytė kažką kalbėjo apie miesto-kaimo tematiką ir personažus dabartinėje prozoje. Maždaug tai, kad kaimas jau sužaistas, senas ir nebeįdomus, kad beliko miestas (turbūt įdomus) su visu savo fiziniu ir dvasiniu šiuolaikiniu, po kurį braidžioja šiuolaikiniai prozininkai. Nežinau, ar ji taip teigė, bet didelė dalis klausytojų suprato, kad čia tik Gavelis, Skabliauskaitė ir Ivanauskaitė, o visi kaimininkai nebeįdomūs ir verti užmiršti.

Kilo gyvos diskusijos. Net karštos. Vieni protestavo, kad klausimas iš viso neaktualus, nes veiksmo vieta ar personažų etnografinė priklausomybė neturi nieko bendro su menine kūrinio verte. Antri teigė, kad tai išdavystė nurašyti kaimą, o aštriausios miestietiškos prozos priešininkai, pasitelkę Gavelį kaip siaubingą pavyzdį, teigė, kad metant kaimą iš literatūros bus išmestas ir dvasingumas, ir visai tai, kas praityje buvo gera. Šią liniją aštriai susumavo Kultūros barų redaktorius Bronys Savukynas, atsikirdamas referentei, kad „Gavelio

Poetinio Druskininkų Rudens '95 programos viršelis. Rengėjai: Lietuvių PEN centras, Druskininkų Kultūros centras. Rėmėjai: Druskininkų savivaldybė, Austrijos firma „Sebastian Stroh“, Lietuvos Kultūros ministerija.

šūdas ir Donelaičio šūdas toli gražu ne tas pats”. Taigi diskutuota buvo smagiai, žodžiai skėle žiežirbas, ir moderatoriams nereikėjo lieti prakaito, norint išjudinti publiką. Bet taikliausiai visą šią problematiką susumavo Vytautas Bložė, Druskininkų poetas, „senior citizen”, sakydamas maždaug štai ką. Kaimas, tai Dievo sukurtas pasaulis, tai vieta, kur žmogus tęsia Dievo pradėtą darbą, kur vyruoja harmonija, ramybė, džiaugsmas ir tvarka. Užtat rašytojui nesunku rašyti kaimo tema: jis turi tik truputį pasistengti, ir viskas lyg savaime sukrinta į savo vieta. Tuo tarpu miestas yra žmogaus rankų darbas, užtat netobulas. Jame vyruoja chaosas, neapkykan-

ta, purvas ir šlykštuma. Tai žmogaus nelaimė. Bet antra vertus, miestas yra versmė dideliems menų kūriniams. Sunku sumegzt siūlus tame chaoso, bet literatūra turi paliudyti žmogų, jo vidų ir liudyti kuo teisingiau. Bėda, kad mes patys šiandien dažnai kuriam tą tikrovę, bet jos nematome ir visai nesuprantame. Tada grožimės žmogaus nelaimėm, jo menkumu, grožimės pačiu purvu, kurį jis brenia. Tikras menas viską nuskaidrina, išgrynina, net akta, net pornografija. Bet tai gali padaryti tik aukštos moralės kūrėjas, kuris mato esmę ir moka ją išreikšti, kuris žmogaus neniekina ir nesmuoko, bet kelia ir taurina. Tai ne ciniko darbas. Teisybę sakant, Bložė šį mig-

Druskininkų Poetinio Rudens '95 strategiją aptaria poetai Sigitas Parulskis ir Liudvikas Jakimavičius. Druskininkų Poetinio Rudens metu įteikiama Jotvingių premija šiais metais buvo apdovanotas Sigitas Parulskis. Džojos Barysaitės nuotrauka

los pjaustymą atliko jau po kavos pertraukos, antroje šnekybų dalyje, kuri buvo skirta poezijai. Čia kalbėjo pats Platelis, teigdamas, kad poezijos knygų išleina daug, bet kritikos mažai — per mažai, kad nušviestų tai, kas vystosi. Po jo Jakimavičius įrodinėjo, kad dabartinė poezija atsisakė ankstesnio publicistinio skambesio ir traukiasi gilyn į save. Prirėmęs bandė kalbėti ir Sigitas Parulskis, bet jis lyg ir save taupė, nujausdamas artėjančius laurus, o pasakė tik tiek, kad nesvarbu, ar poezija įdomi, ir kad jaunųjų poezijoj nėra idėjų. Iš publikos buvo pašnekėta apie poezijos dvasingumą ir uždarumą (pirmojo stoka, antrojo perlekliu), tačiau gilesnių diskusijų neužsimezgė.

Publikoj ugnies neįskėlė ir paskutinioji dienos šneka, Mindaugo Kvietkausko (jauno poeto, literatūros studento) rimtai perskaitytas referatas. Pritardamas Plateliui, jis sakė, kad poezijos kritika dabar panaši į kalbėjimą sau pačiam. Užtat šio laiko literatūrinis procesas atrodo kaip per pirštus tekantis vanduo.

Na, o vakare atėjo metas pačiai poezijai. Tame pat vestibulyje vyko literatūros vakaras, gana tradicinis savo sukirpimu, bet įvairus skaičiaisiais poetais. Rengėjai lyg ir norėjo įrodyti, kad Druskininkai tai jokia provincija, kad čia suplaukia poetai iš viso pasaulio. Poezija skambėjo ne tik lietuviškai, bet ir angliškai, latviškai, rusiškai ir net rumuniškai. Tikras internacionalas. Skaitė Aldona Vesčiūnaitė (Australija), Laima Sruoginytė ir Vitalija Bogutaitė (JAV), net keturi iš Latvijos: Leonas Briedis, jo rumunė žmona Marija, Edvinas Čaupas ir Linardas Žolnerovičius, jaunas ir labai intensyvus poetas. (Beje, nežinau, kaip iš tikrųjų rašosi save tie latviai, nes mūsų mieli broliai lietuvninkai vis dar laikosi archaikiškos ir piktinančios mados daržyti viso pasaulio žmonių pavardes.) Tikrieji lietuviams atstovavo Stasys Jonauskas iš Sėdos ir nedrąsi vilnietė Neringa Abrutytė, neseniai pasirodžiusi su pirmąja knyga. Lietuvos „ambasadorių“ atranka kėlė šiek tiek abejonių, ypač kai salėj buvo matyti tokios figūros kaip Vytautas Bložė ir Aidas Marčėnas.

Po rimtosios dalies prasidėjo linksmoji. Ne šokiai ir žaidimai, bet tai, ką pavadinčiau girtų poetų vakaru (oficialioji programoj tai vadinosi naktiniais poezijos skaitymais). Šiam spektakliui visi nugarinėjo į pirmą aukštą, į kavinę, kurioje, kaip dabar Lietuvoje įprasta, galėjai gauti ne tik kavos, bet ir žymiai kietesnių skysčių. Visa tai, kas sekė, priminė baro scenas, matytas ne viename kaubojiškam filme. Ant nedidelės pakopos kampe prie mikrofono įsitaisė Benas Januševičius, jaunas, bet dar jauniaus atrodantis poetas. Jam teko baisiai sunki pareiga diriguoti vakaro eigą. Su nuostaba tenka pažymėti, kad jis savo užduotį atliko su stulbinančia rimtimi, geležine kantrybe ir neįtikėtina išverme likt visą vakarą blaiviam.

O darbas buvo nelengvas. Januševičius iš eilės kvietė jaunuosius poetus pas save ant platformos, trumpai juos pristatydamas menkai klausiančiai, bet smarkiai užiančiai publikai. Retkarčiais jis lyg ir prašydavo tylos, bet dažniausiai ignoruodavo apie jį siaučiantį chaosą, neprarasdamas nei gabalėlio vėsumos.

Ne ką lengviau buvo ir poetams. Jie liejo savo širdies posmus, savo kūrybinius perlus į erdvę, pripildytą triukšmu, alaus butelių skimbčiojimo, kikenimų ir nepagarbių komentarų. Išjuokti ir pašiepti, jie nepasidavė, ir nei vienas supykęs nenutraukė savo eilių skaitymo. Stebėtina jaunimo išverme, stačiai kietaodiskumas.

Nemandagių replikų poetams buvo girdėti iš visų kavinės kampų, tačiau labiausiai čia pasireiškė arti platformos sėdėjęs

Eugenijus Ališanka

kas baus, kai sugrįši iš nuodėmių krašto, matau, tartum baržą, rūdos pakrauta, dūsta eileraštis nakties pakrašty, taip, trapūs priebalsiai dūsta po tava gyvenimo svoriu, bet vis nesvarėsnis tampa pirmų šiek tiek, nuoga lygties lygybė kerta dienas tartum bėgiai, kuriais traukiniai nesulėtinę greičio prasmengta tavin, taip, tai galinė stotis, kur peronus klajoja šešėliai, ieškantys savo idėjos, savo atvaizdo, savo sielos, bet kai palinkstu virš giljotinos, virš stalo, kuriuo irias euforiškas sapnas, išsigastu širdies: tyloje, aidžiuose sąmonės tuneliuos pėdsakai baigias, baigias atsargos, ant rankų ir kojų gula drėgmė, tartum gulėčiau lig ryto turtinų žolynų gilmeje ir toltų blunkantys grūžulo ratai, palikę mane įkėpimo valiai

sub specie aeternitatis

tad tebūnie tik lengvas vėjo dvelksmas, nuslydus gomuriu žemyn nenugalėta balsė ir vyno lašas, riedantis taurės kraštu, skalsus lyg atmintis, štai vakaras prieš mus, štai stiklas, rudens lietus, štai mes, palinkę viršum stalo, lyg pasakoj be galo, tylūs

dienai sklytant lieki atbrailos atspindį, koridorių aidas išplėšia žvakę iš rankų ir dega jau molis, tebūnie vidury, atvira valanda, bet ne laikas yra tarp tašku, gal punktyras, tiesė, susisiekiantys pirštai, tebūnie šiam skersvėjų metas, kai plyšta debesys, plaukiant dūmų virš lapo, ryškėja uždrausta teritorija, niekas neatsako: tylą gomūrį, durys ant gurgždantių vyrų

vakarinės vėžės

tirpsta žvakės palikdamos švytinti rūką veide

tai kasmet kartojas mišios už mirusį mūsų atvaizdą

kasmet sniegas virš irstančių kopų baltesnis

ilgesnės žiemos naktys nei mūsų spindesys

kasmet

Poetas Eugenijus Ališanka gimė 1960 metais Barnaulė, Altajaus krašte. Nuo 1962 metų gyvena Vilniuje. Yra baigęs Vilniaus universiteto Matematikos fakultetą. Šiuo metu Eugenijus Ališanka yra Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininko pavaduotojas, dirba Kultūros ir meno institute moksliniu bendradarbiu. Poetas išleido dvi knygas. Pirmasis rinkinys *Lygiadienis* (1992), kaip geriausias metų poezijos debiutas, yra apdovanotas Zigmo Gėlės premija. Antroji eileraščių knyga *Pelėnos miestas* pasirodė 1995 metais. Eugenijaus Ališankos eilės — tai moderni, intelektualai, galbūt ne spalvų, ne aistrų, bet minties ir susimąstymo poezija, kurios audinyje: „...atminties išlydis, vėl sapno draiskana, randuotas vienatvės krateris...“ Keliasluoksnė mintis atsiskleidžia, skaitant eileraštį kelis kartus ir nugalint pirmąjį savo, paprasto skaitytojo, norą — greitai surasti tekste ritmo ar metaforos tingų, girdėtą, atpažįtamą ar geidžiamą grožį.

Eugenijus Ališanka yra almanacho *Miestelėnai* redaktorius ir sudarytojas. Iki šiol pasirodė dvi *Miestelėnų* knygos. Almanacho originalius ir verstinius straipsnius, grožinę kūrybą vienija miestas, kaip kultūros ir civilizacijos centro, miesto, kaip mūsų kasdienio buvimo vietos, tema. Prie miesto temos almanache tik iš pirmo žvilgsnio netikėtai šliejasi kitos — postmodernizmas, Rytai, religija.

Gruodžio 1 dieną 11 v.r. University of Illinois at Chicago, 263 BSB auditorijoje, Eugenijus Ališanka susitiks su Lituaniaistikos katedros studentais.

Susitikti su poetu kviečia ir Amerikos lietuvių meno draugija. Eugenijaus Ališankos kūrybos vakaras įvyks gruodžio 2 dieną, 6 v.v., Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čikagoje.

Liudvikas Jakimavičius, poetas ir redaktorius, pirmojo sesijoj rimtai kalbėjęs literatūros proceso klausimais, dabar jau kiek atsileidęs ir truputėlį linksmas. Ramybės jis nedavė nei vienam skaitančiam, net mergaitėms, vis šūkaudamas tai „per ilgus“, tai „sentimentalus“, tai „ne taip kirčiuojai“, tai „oi, kaip gražu“, tai griebdamasis už kokios metaforos ir liepdamas pataisyti. Bet ir jam atėjo atsiskaitymo valanda. Kai

jis užlipo pas Januševičių skaityti, jo nuskriaustieji ir kita atpildo trokštanti publika nei negalvojo nutilti. Ir taip per penkias minutes Jakimavičius, maldaudamas tylos bei dėmesio, bandė pradėti, bet nenusivarė toliau negu eileraščio pavadinimas. Ir tas buvo publikos išjuoktas. Šis epizodas, jei kas būtų nufilmavęs, galėtų rungtyniauti su geriausiu mūsų „Trečiojo kaimo“ skicu. Nežinia, kiek dar ilgai šis vai-

dinimas būtų trukęs, jei ne Aidas Marčėnas (dabar jau labai rimtas ir jaunikių tarpe turintis respektą). Jis užlipo ant platformos, nuramino liaudį ir oriai pasiskaitė Jakimavičiaus eileraštį.

Poetų virtinė dar ilgai tęsėsi (vaizdas toks, kad kas trečiasis jaunuolis Lietuvoj yra poetas). Beveik visi poetai užlipo pas Januševičių savom įgjom, bet buvo

(Nukelta į 4 psl.)

Įspūdžiai iš Poetinio Druskininkų Rudens

(Atkelta iš 3 psl.)

pora, kurie vos vos užsikapstė ir sunkiai besugaudė po lapą krypuojančias teksto eilutes. Kiek iš viso buvo skaitančių, nežinau. Gal apie dvidešimt, nes po šešiolikto teko kapituliuoti, kadangi už mūsų, kampe pradėjo girdėtis rimtesni alkoholio simptomai, su dūžtančiais buteliais, grumtynėm ir viskuo. Senam žmogui, nors ir tolerantiškam, vis dėlto yra ribos.

Kitą rytą, daugiau ar mažiau išsimiegojus, publika rinkosi rimbom diskusijom apie knygų leidybą ir autorių-kūrėjų rinkoje. Visada provokuot mėgstantis Vytautas Rubavičius įžangoje karčiai kritikavo dabartinę literatūros būklę, požiūrį į Vakarų kultūrą, naujų mitų kūrimą. Paskum jis kaltino leidejus, kad jie nesilaiko rinkos principų, o pelną daro iš vyriausybės subsidijų. Diskusijose paaiškėjo, kad vyriausybė tikrai smarkiai remia knygų leidybą – štai kodėl dabar, nepaisant pirkėjų stokos, Lietuvoje išleidžiama tiek daug naujų (ir gerų) knygų. Rašytojų sąjungos pirmininkas Valentinas Sveticas patikslino, kad leidyklom valdžia padengia tik nuostolį, bet nekrauna pelna.

Tolimesnis kalbėtojas, Almis Grybauskas, paaiškino, kaip Kultūros ministerija sprendžia, kurių knygų leidyba yra remtina. Jis išskėlė keletą kurojų (kaip valdžia gali apsieiti be juokingų sprendimų?), kurie išsukė publikų nuostabą ir pasipiktinimą. Bet greit buvo prieita išvados, kad problema ne kultūros ministerijos paikumas (paminėtos keistenybės buvusios tik išimtyms), bet finansų ministerijos skūpumas – išmokama tik dalis subsidijų, numatytų biudžete. Imtasi visuomeninės akcijos – Poetinis Druskininkų Ruduo

Šiemetinio Poetinio Druskininkų Rudens metu Druskininkų Kultūros centre vyksta naktiniai poezijos skaitymai: (iš dešinės į kairę) Mindaugas Kvietkauskas,

Benas Januševičius, Liudvikas Jakimavičius.

Džozos Barysaitės nuotrauka

priėmė rezoliuciją – laiška ministrui pirmininkui Šleževičiui ir ragino valdžią visą prizadėtą 1.9 milijonų litų sumą nedelsiant išmokėti knygų leidybai.

Priešpriet dar kalbėjo keli leidyklų atstovai, o apačioj stovėjo stalai, apdėti tų leidyklų naujesnėm knygom. Nors kultūrinių knišenėse švilpiai vėjai, buvo matyt ir knygas nusiperkančių.

Šeštadienio popietė ir vakare vyko dar daug idomių dalykų, bet, deja, teko Druskininkus palikti ir grįžti Vilniui. Pasilikę pasakojo, kad jaunieji poetai atliko „akciją“ – Druskininkų šaligatviuose kreida rašė savo eilėraščių tekstus, tikėdamiesi, kad gal jie sudomins niekad poezijos neskaičius praevį ir įziebs jame meilės literatūrai. Po

vyko naujų knygų pristatymas, dalyvaujant leidejams ir autoriams, o vakare laureatų poezijos vakaras. Ten buvo įteikta metinė Jotvingių premija Sigitui Parulskui. (Jis jungiasi į galingą, anksčiau šią premiją laimėjusių laureatų sąrašą, kuriame skaitome tokias iškilias pavardes kaip Bložė, Bradūnas, Nagys, Nyka-Niliūnas ir Geda.) Vakare skaitė ir įvairių poetinio rudens konkursus laimėję poetai. O viskas baigėsi vėl kavinėje, kur vyko „žaismės“ poezija – naktiniai poezijos skaitymai prie vyno taurės. Turėjo ten būti gerokai smagu, nes daugelis klausų nelabai galėjo atsiminti, kas vyko. Tik Jakimavičius sakė (o paskui savo laikraštį ir parašė), kad nelaimėjo premijos, kurią

skyrė Sebastián Stroh gėrimų firma, viena iš konferencijos sponsorių, už eilėraščių, giriančių jų produktą – „Maurerio balzamą. O eilėraščių buvęs maždaug toks:

*Net Bražauskas ir Panama
Vežos Maurerio balzamą.*

Baigiant, pora susumuojančių pastabų. Konferencijoj dominavo jaunimas. Veteranų buvo nedaug. Atrodo, kad daugelis Vilniaus „senųjų vilkų“ Druskininkų rudenių laiko nerimtu dalyku, jaunimo, pazyliojimu, todėl lieka namie. Gal ir be reikalo. Tiesa, pranešimai ir diskusijos nebuvo labai aukšto akademinio lygio, bet, išpūdę paliko atsvėmus publikos įsijungimas pokalbin, laisvas pasikeitimas mintimis,

jaunimo drąsa svarstyti rūpimus kultūros klausimus, nesidrovint savo neortodoksiškų pažiūrų. Nors jaunatviška bohema ten kartais ir peržengė civilizoto elgesio ribas, tačiau bendra tendencija po vienu stogu lengvai svarstyti rimtas problemas, ir gerai paūžti, yra sveikintina, nes pasiūlo alternatyvą Lietuvos kultūrinuose susibūrimuose praktikuojamam krakmoliniam formalumui ir perdėtos rimties nuoboduliui.

Kornelijus Platelis žada toliau tęsti šią smagią Poetinio Druskininkų Rudens tradiciją. Jam reikėtų spaust ranką už ligšiolines pastangas ir palinkėti sėkmės, išlaikant Druskininkus Lietuvos kultūrinio bruzgesio žemėlapyje.

kūrybos srityse – ne taip lengvai suprantamos. Silpni įstatymai ir netobula mokesčių sistema ne tik nepadaeda, bet dar ir sunkina sąlygas kultūros klestėjimui Lietuvoje. Bet atsiranda ir lietuvių tarpe žmonių pasisventėlių, kurie, nepaisydami sunkiųjų sunkumų, stumia istorijos ratą pirmyn, skindami ir Lietuvos kultūrai kelią į ateitį.

Krikščioniška demokratinė mintis

(Atkelta iš 2 psl.)

Krikščioniškoji filosofijos ir meno klasika (žurnale daug vertimų, jie atlikti gana rūpestingai), papuošta šių dienų aristokratiškais krikščionybės korifejais (aišku, nelietuviškais), teikia žurnalui tam tikro išskirtinumo. Net politinės apžvalgos čia skiriamos, kaip pažymi jų autorė, intelektualų elitui. Norėdama labiau perteikti žurnalo kryptį ir stilių leisiu pacituoti vieną tokios apžvalgos sakinį: „Toku būdu nubrėžus tiesinę projekciją nuo priklausomybės vienam iš paradigminių blokų iki partinio apsisprendimo, dešinysis visuomenės blokas susiaurinamas iki dešiniųjų partijų rėmėjų, o visi praėjusiuose rinkimuose 'kojomis' balsavę piliečiai vienu rankos mostelėjimu nurašomi 'į kairę'“. Turbūt suprantat, kad nuauštas iš tokių sakinių leidinys negali labai pretenduoti į demokratišką... Jis to ir nesiekia.

Logos, kurį leidžia jau ne vieną kartą JAV viešėjusi Dalia Stancienė, irgi skirtas filosofams, inteligentams, nors, anot redaktorių, čia yra ko pasiskaityti ir paprastam žmogui. 1990 metais, kai Logos pasirodė, jo tiražas buvo 10 tūkstančių egzempliorių. Šiandien – 3,000, o ir tuos nelengva parduoti. Žurnalas storas, jame griežtai laikomasi struktūriškumo: pristatomi Vatikano II dokumentai, Popiežiaus naujausios enciklikos, „Aktualiosios minties“ skyrelyje rašo jauni kunigai seminaraju, universitetų autoriai. Logos tikrai yra demokratiškesnis už Naująjį židinį ir tekstų parinkimu, ir apipavidalinimu. Čia daug vietos skiriama religiniam menui, pristatomi nauji dailininkai. Labai reikalinga rubrika „Sąvokos ir terminai“, kur skaitytojas pratina namas prie jam neįprastos filosofinės ar religinės terminologijos. Gailla, kad Logos (daugiausia dėl lėšų stokos ir, matyt, dėl to, kad redaktorė smarkiai užsiėmusi knygų leidyba) pasirodo retai, neregulariai. Šis leidinys kažkuo primena prieškarinį Židinį, jame aiškiai pabrėžiama neotomistinė filosofinė kryptis. Redaktorei galima padaryti priekaištą, kad žurnale nusveria vertimai ir religiniai tekstai, todėl tikėtis daug skaitytojų pasauliečių, ateisiančių iš ateizotos visuomenės, nėra kaip.

Tokia būtų pagrindinė šių dienų Lietuvos katalikų spauda. Čia neanalizuosiu nei vos pasirodžiusio Šv. Pranciškaus varpelio, žurnaliuko jaunimui, nei Saleziečių žinių, nei Šaltinio, kurį Panevėžy leidžia marijonai. Tai labiau bažnytiniai ir neregulariai pasirodantys leidiniai, neturintys didesnės įtakos Lietuvos skaitytojams.

Per šiuos penkerius Atgimimo Lietuvos metus teko patirti ir ne visai malonią tendenciją – tarp čia minėtų laikraščių ir žurnalų nebuvo nuoširdaus ir atviro bendradarbiavimo. Kodėl? Sunku pasakyti. Turbūt veikia sovietmečiu į smegenis įskiepijusi baimė, atsargumas ir nepasitikėjimas. Esama ne tik ideologinės, bet ir konkurencinės baimės, noro, kad tik mano, o ne kito leidinys būtų labiau skaitomas, geriau platina. Leidejai vis dar neįsisąmonina paprastos tiesos, kad tik drauge jie gali atsilaikyti prieš neokomunistinio ateizmo ar liberalizmo spaudimą, kad kiekvienas jų turi savo nišą – apibrėžtus tikslus ir uždavinius, vadinasi, visiems užteks vietos po saule. Tą atskirumą ir nepasitikėjimą, o kai kuriais atvejais priešiskumą bando išitirdyti pernai susikūrusi Lietuvos leidejų asociacija. Jau įvyko keletas bendrų susirinkimų, seminarų, taigi pirmieji ledai pralaužti.

Dienovidis ir Katalikų pasaulis – iš pirmo žvilgsnio tokie skirtingi leidiniai – skelbia jungtinę prenumeratą. Tai irgi saugausio išlikimo laidas. Dienovidžio skaitytojai išsigando, kad tik laikraštis dabar netaptų konfesiiniu. Šito jiems tikrai nereikia bijoti, redaktorė visuomet ieškojo ir ieškos pusiausvyros tarp katalikiškų ir pasaulietinių temų.

Labai gailla, kad iki šiol nėra katalikiško dienraščio, koks buvo XX amžius. Ir, matyt, greit dar nebus dėl grynai objektyvių priežasčių: jam atsirasti dar netinkama politinė ir ekonominė aplinka, dar neužaugo, neišsiugdė krikščioniškų pažiūrų žurnalistai, kurie, sujungdami idealizmą ir pakankamo lygio materialinį suinteresuotumą, mokėtų daryti tokį leidinį. Posovietinėje ir pokomunistinėje Lietuvoje tai būtų atkaklus, sunkus, nepaprastos kantrybės reikalaujantis darbas. Mes dar neišmokom dirbti sąžiningai, iš idėjos, o ne vien duonos kąsnį užsidirbdami. Tokie, deja, esam – nepakantūs kito nuomonei, įtarūs, arogantiški, ambicingi. Šie bruožai būdingi ne tik leidejams, bet ir Lietuvos politikams, menininkams, įvairių sričių specialistams.

Bet katalikiško dienraščio, kasdieninio krikščioniškos ir demokratines minties ugdytojo, šandienos Lietuvai labai reikėtų. Pirmiausia jis turėtų būti nepartinis, nes net ir doriausia partija paisys pirmiausia savų interesų. Jis turėtų būti tikrai demokratiškas ir žmogiškas, t.y. visas problemas ir visas žinias pateikti su meile ir rūpesčiu, o ne iš aukšto, laikydamas skaitytoją mažiau išmanančiu ar išprususiu. Sovietinis žurnalistas toks ir buvo: į autorius, į skaitytojus jis buvo išmokytas žiūrėti iš aukšto, su lengva panika ar globėjšku atlidumu. O į visokius viršininkus reagavo pataikūniškai, bailiai, nuolaidžiaudamas. Tarp jo norų, galimybių ir realybės kartais susidarydavo tokios žirkklės, kad vargšas redaktorius ar jo žurnalistas tapdavo apgailėtina figūra, besitrinanti partinio aparato koridoriuose ir laukianti nurodymų iš aukščiau, pabarimui ar papeikimui. Baisūs tai buvo laikai, ir tik dabar galim pradėti kalbą apie krikščioniškumą, apie demokratiją, apie ateitį, į kurią žiūrime su viltimi, bet ir su baimė: o jeigu viskas pasikartos iš naujo, tik rafinuočiau, bet dėl to dar kliaukiau?..

Kuriasi Europos skulptūrų parkas prie Vilniaus

Šių metų rugsėjo mėnesio viduryje New York'e lankėsi Gintaras Karosas, Europos skulptūrų parko Lietuvoje įsteigėjas ir dabartinis jo direktorius. Šis skulptūrų parkas yra apie 15 kilometrų nuo Vilniaus, Joneikiškių kaime, Vilniaus rajone. Jis yra netoli geografinio Europos centro, kurį 1983 metais nustatė Prancūzijos Nacionalinis geografijos institutas. Dabartinis Europos skulptūrų parkas apima 100 hektarų žemės ir susideda iš kalnelių, tvenkinų, beržų, ažuolų ir pušų, tarp kurių yra įkomponuotos skulptūros.

Gintaras Karosas, į Ameriką atvykęs pirmą kartą, čia praleido mėnesį. Jį parinko didžiausias

pasaulyje verslo laikraštis The Wall Street Journal, turintis programą „Generation X-ellenca“, pagal kurią kiekvienais metais parenkami 20 jaunu žmonių, visokių sričių darbuotojų, iš Vidurio ir Rytų Europos šalių, kurie yra pasitarnavę naujom idėjom diegti ir pritaikyti savo kraštuose. Salygos yra, kad turi būti kompetentingas savo profesijoje, turi būti jaunas ir turi būti stumiantis įėga reformoms ir permainoms Vidurio ir Rytų Europoje. Gintaras Karosas atitiko visus šiuos reikalavimus, ir JAV vyriausybė finansavo jo kelionę į Ameriką.

Atvykęs į Ameriką matė daugiau kaip 40 įvairių muziejų:

Washington'e, Philadelphiaje, Minneapolis, San Francisco, Santa Fe ir New York'e. Amerikos muziejų direktoriai ir kuratoriai susidomėjo, kad Europos parke, Lietuvoje, kuriama permanentinė skulptūrų kolekcija, skirta reprezentuoti vėliausius skulptūros pasiekimus. Jie kviečia Gintarą Karosą bendradarbiauti su jais. Atsiranda galimybės plėsti Europos parką Lietuvoje ir toliau kurti permanentinę kolekciją. Ateina tarptautinis pripažinimas ir tai skatina užsienio turizmą, kuris ekonomiškai svarbus Lietuvai.

Gintaras Karosas baigė Dailės akademiją Vilniuje, specializavosi skulptūroje. Jis yra didelių organizacinių gabumų jaunas žmogus (27-erių metų) ir dirba su dideliu entuziazmu ir pasišventimu įgyvendinti savo idėjas Europos skulptūrų parko išvystymui.

Karosas pirmas Lietuvoje sukūrė pelno nesiekiančią organizaciją, kuria laikosi Europos parkas. Lietuva buvo ilgą laiką atitverta nuo pasaulio, ir todėl yra laikas, kad ateitų naujų įtakų ir išryškėtų naujų kryptių skulptūros mene iš visų kraštų.

Europos parko vadovybės rūpesčiu kasmet yra rengiami simpoziumai, per kuriuos lietuviai, o taip pat kitų valstybių menininkai gali pateikti savo novatoriškus projektus. Juose jau yra dalyvavę menininkai iš 13 šalių, iš jų tarpo yra pastatytos 36 permanentinės skulptūros. Vėliausiame simpoziume, vykusiame 1995 metų vasarą, dalyvavo septyni skulptoriai: keturi japonai, vienas iš Kipro ir du amerikiečiai.

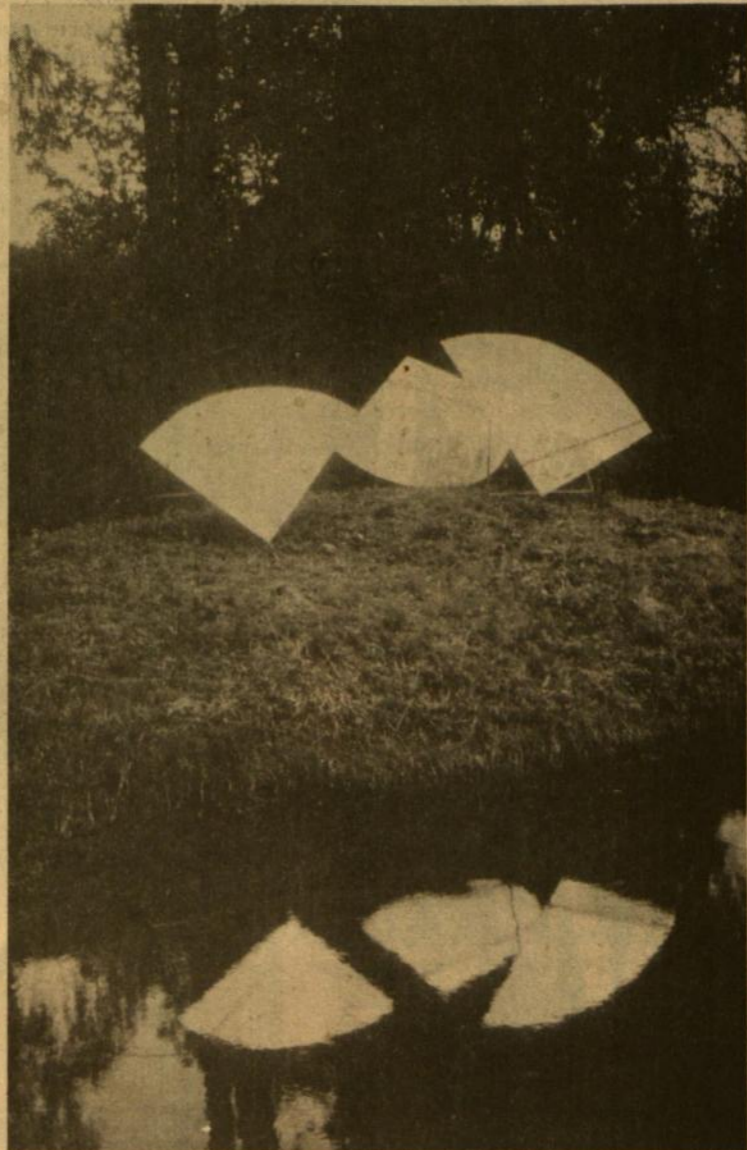
Viena iš pakviestųjų amerikiečių buvo skulptorė Elena Urbaitė (Urbaitytė), gerai žinoma New York'o menininkė. Ji yra pirmą išėivė lietuvi, pastaciusi skulptūrą Europos parke. Tai trijų dalių „environmental“ skulptūra, pavadinta „Reflektai“ – padaryta iš nerūdijamo plieno plokštumų, perkirstų raudonomis linijomis. Ši skulptūra savo egzistencija darniai komponuojasi į ją supančią erdvę. Kintanti saulės šviesa reflektuoja nuo skulptūros plokštumų ir vandenį, įvesdama naujų vizualinių efektų, ir toliau žaidžia su medžių ir dangaus kontūrais.

Idomi yra parke pastatyta japono Nobua Misunasi skulptūra, kuri vadinasi „Saulėgrąžos“. Lietuvoje iš medinių lentelių sukurtas trečdalis saulėgrąžos (transformuoti žiedo geometriniai suaugimai). Kitos jos dalys yra Brazilijoje ir Japonijoje.

Visos tos gražios idėjos reikalauja realios finansinės paramos. Skulptūrų parką reikia prižiūrėti ir jį išlaikyti. Lietuvoje sunkiai keičiasi mąstymas ir naujos idėjos – kone visose gyvenimo ir

Skulptorė Elena Urbaitytė su Europos skulptūrų parko direktorium Gintaru Karosu 1995 metų vasarą Vilniuje.

Elena Urbaitytė

„Reflektai“, 1995. Nerūdijamas plienas. Europos skulptūrų parkas Lietuvoje